Pakhtunkhwa پښتونخوا

دپښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند خپرونه

۱۷ مه ګڼه ۱۹۹۶ کال

Jahrg./vol:1996/10 nummer/ no: 17

PASHTOONKHWA / PASCHTUNCHWA

ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN
Paschtunchwa/Afghanistan- PARTEI DER PASCHTUNEN

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL
DEMOCRATIC PARTY (PSDP) - Pashtunkhwa/Afghanistan

www.pashtoonkhwa.com
pashtoonkhwa@gmail.com
psdp@gmx.net

V.S.I.P / Responsible for contents

DR. KABIR STORI
RICHARDSTR. 5
50389 Wesseling - Germany
Tel.: 0049 2236 83463

Editorial Board /Redaktion د خپرونې جرګه:

Ali Khan Mahsood	علي خان محسود (مسیږ)
Hedayat Bangash	هدایت الله خان بنګش
Mabariz Zapi	خان محمد مبارز ځاپی
Aziz Sarshar	عزیز سرشار
Nasir Stori	نصیر ستوری اپسپزی
Gul Ghutai Kunarai	ګل غوټۍ کونړی

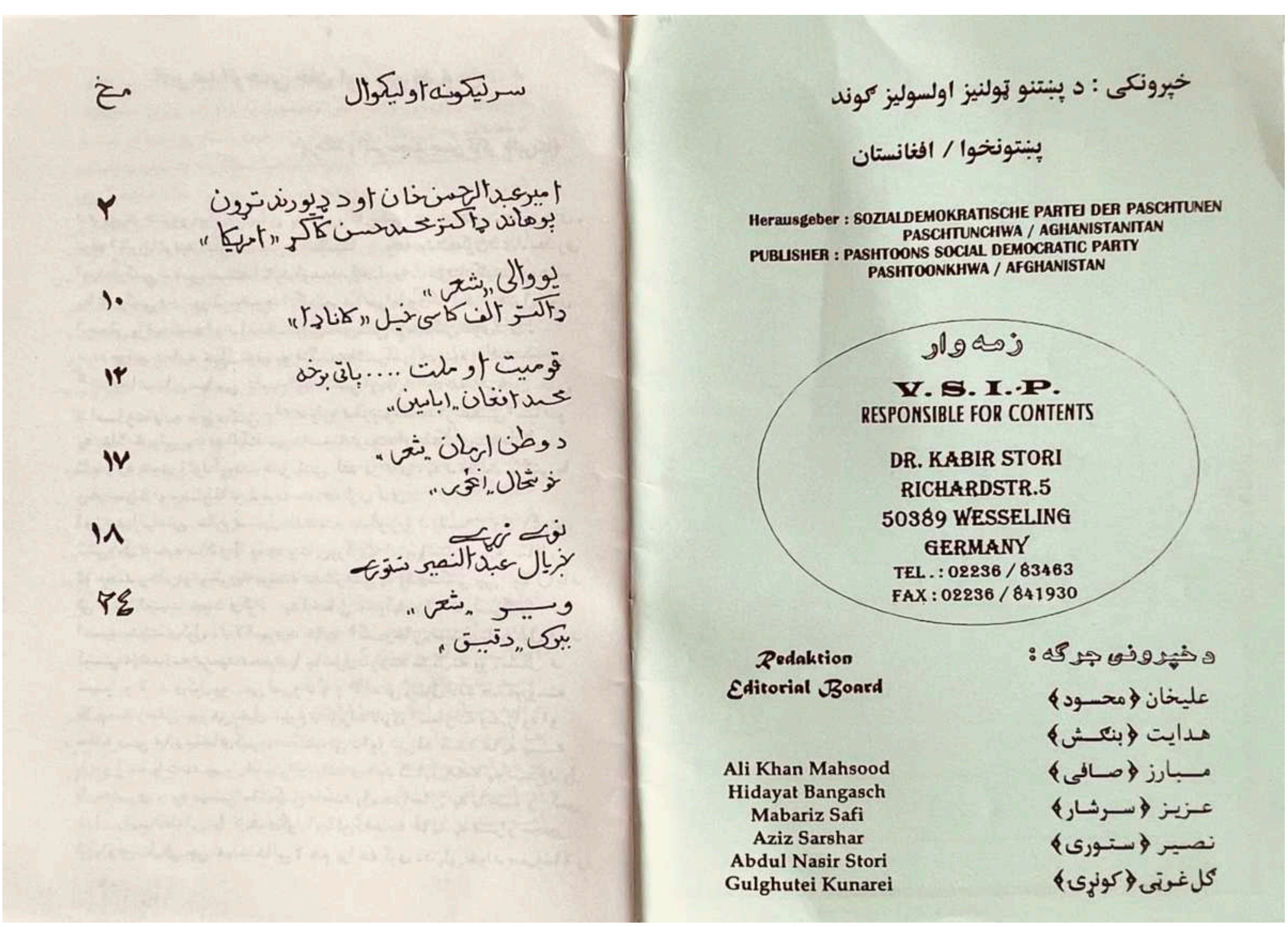

سرلیکونه او لیکوال — مخ

امیر عبدالرحمن خان او د ډیورنډ تړون — ۲
پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ «امریکا»

یووالی «شعر» — ۱۰
ډاکټر الف کاسی خیل «کاناډا»

قومیت او ملت ... پاتې برخه — ۱۴
محمد افغان «اباسین»

د وطن ارمان «شعر» — ۱۷
خوشحال «انځور»

نوې زیرې — ۱۸
جنرال عبدالنصیر ستوری

وسیو «شعر» — ۲۴
بیوک «دقیق»

خپرونکی: د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند
پښتونخوا / افغانستان

Herausgeber : SOZIALDEMOKRATISCHE PARTEI DER PASCHTUNEN
PASCHTUNCHWA / AGHANISTANITAN
PUBLISHER : PASHTOONS SOCIAL DEMOCRATIC PARTY
PASHTOONKHWA / AFGHANISTAN

زمه وار
V. S. I. P.
RESPONSIBLE FOR CONTENTS
DR. KABIR STORI
RICHARDSTR.5
50389 WESSELING
GERMANY
TEL. : 02236 / 83463
FAX : 02236 / 841930

Redaktion
Editorial Board

Ali Khan Mahsood
Hidayat Bangasch
Mabariz Safi
Aziz Sarshar
Abdul Nasir Stori
Gulghutei Kunarei

د خپرونې جرګه:
علیخان (محسود)
هدایت (بنګش)
مبارز (صافی)
عزیز (سرشار)
نصیر (ستوری)
ګل غوټۍ (کونړی)

امیر عبدالرحمن خان او د ډیورند تړون

پوهاند ډاکتر محمد حسن کاکړ (امریکا)

د ډیورند د تړون او کړنې بیان په ډېرو اثارو کښې په تفصیل سره شوی دی. دغه اثار زیاتره په انګریزي کښې د انګلستان پوهانو تهیه کړي دي. په دري او پښتو کښې د غسې مستند اثار تر اوسه درک نلري. خود انګلیسي پوهانو په اثارو کښې د ډیورند موضوع د انګلیس د امپراطوری له نظره څېړل شوې او محلي واقعیتونه او د افغانستان نظر پکښې لږ منعکس شوی دی.

دغه موضوع ما په خپل نوي یو انګریزي اثر کښې چې نوم ئې «د افغانستان سیاسي تاریخ او باندنۍ اړیکې د امیر عبدالرحمن خان د امارت په دوره کښې» له دوارو نظرونو څخه د ارشیفي اسنادو په بناء څېړلی. دغه لیکنه چې تاسو محترمو اورولو کېږي د همدغه ناخپاره شوي اثر د اړوند څېړ کښې لنډیز دی. په دغه لنډیز کښې ما ریفرنسونه او د مؤلفانو نومونه حذف کړي دي.

امیر عبدالرحمن خان د خپل سلطنت په لومړیو دولسو (۱۲) کلونو کښې اول د سپه سالار غلام حیدر خان ورکزي او وروسته د سپه سالار غلام حیدر خان (څرخي) په مرسته د مشرقي په ولایت کښې چې جلال اباد ئې مرکز و امنیت خوندي کړ. په لغمان، خوګیانو او کونړ کښې د امنیت خوندي کول، د لالپورې د خان اکبر خان (مومند) تابع کول او د کونړ د پښد نه د سید محمود پاچا شړل د وی ته مشکل نه وو. مشکل د شینوارو لاندې کول وو چې لس (۱۰) کاله ئې ونیول. له هغه وروسته غلام حیدر خان څرخي خپل پوځ د کونړ له لارې اسمار ته وخېژاوه او هلته یې ځای په ځای کړ. مطلب ئې دا وو چې له هغه ځایه په باجوړ، سوات، دیر او چترال باندې هم د کابل قبضه په نیمغړ ډول قایمه کړي. په عیني حال کښې د جندول عمرا خان په باجوړ کښې خپل رقیب خانان یا لاندې کړل او یا ئې له هغه ځایه په فرار مجبور کړل او غوښتل ئې چې خپله خاني لا هم پراخه کړي. د بلې خوا د سپه سالار

پلان دا وو چې اول باجوړ د پېښور د جرګو او پوځ له لارې د کابل تابع کړي او ورپسې نورې سیمې تر پېښوره پورې لاندې کړي. خو په دغه وخت یعني په کال ۱۸۹۲ کښې د هندوستان وایسرای یا نایب السلطنه هم عمرا خان او هم سپاه سالار ته په بیلو بیلو لیکونو کښې په ټینګو الفاظو خبرداری ورکړ چې ورسره مقابله ونه کړي او د ځایونو څخه د مخه ولاړ نه شي. په دغه محال کښې پېښور او هغه نږدې سیمې د انګریزانو په قبضه کښې وې، او د کونړ مومند او پېښور ترمنځ پراخې سیمې چې د افغانستان برخې وې په خپل سر وې. د هندوستان انګریزي حاکمانو په افغانستان کښې په دوهم جنګ کښې له ماتې وروسته پدې لټه کښې شول چې خپله هندي مستعمره د روسانو د احتمالي خطرونو نه وساتي. د دغه مقصد د پاره ئې یو تجویز ونیوه او په هغه ئې د «علمي سرحد» نوم کېښود. دغه تجویز په واقع کښې د دوی د نوي د مخکښې تګ سیاست یا فارورډ پالیسي نتیجه وه. تجویز دا وو چې د روسانو د احتمالي حملې یا د نه په افغانستان کښې د امیر د مرګ نه وروسته د ګډوډي د پیدا کېدو په صورت کښې به دوی د کابل، غزني، کندهار کرښه نیسي او د دې د پاره چې د غه عمل په بېړه اجراء کړي د یادو شوو یاغي سیمو او ستراتیژیکي ځایونه ئې د خپل تصرف لاندې راولي وسلې به هلته زېرمه کوي او د ضرورت په وخت کښې به په بېړه کابل او کندهار ته د رېل خطونه غزوي. دغه تجویز لازمه کوله چې دوی امیر نه پرېږدي چې په یاغي سیمو باندې د افغانستان قبضه ټینګه کړي. دوی په همدې ډول د افغانستان او هندوستان ترمنځ پوله ټاکي.

د هندوستان انګلیس حاکمانو له ۱۸۸۸ع نه وروسته په امیر عبدالرحمن خان باندې د دغه تجویز د منلو د پاره فشار راوړی وو خو امیر ئې منلو ته نه حاضرېده. امیر په ۱۸۹۳ع کښې چې روسانو په عین محال کښې د افغانستان په شمال شرق د پنجې یا اموسیند نه اخوا غاړو کښې د افغانستان ځنې نظامي پوستې

په زور ونیولې او په خپل وړاندې تګ سره ئې پخپله افغانستان هم د تهدید لاندې نیوه.

امیر عبدالرحمن خان په کابل کښې د ۱۸۹۳ کال د نوامبر په دولسمه (۱۲) د انګریزانو د یو هیئت له مشر «سر مارتمر هینري ډیورند» سره دوه توافقلیکونه لاسلیک کړل. یو ئې د افغانستان شمال - شرق یاني واخان، او بل د افغانستان جنوب - شرق په باب و چې وروسته د ډیورند د توافق یا د کابل کانوینشن په نامه باندې یاد شول.

د «ډیورند» د توافقلیک په متن کښې راغلي چې یوه کرښه به چې له واخان نه د پارس ترپولې پورې اوږده وي په نښه کېږي او دغه کرښه به د دوارو خواوو د نفوذ سیمې سره بېلوي. هندوستان به د دغه کرښې نه اخوا سیمو کښې چې په افغانستان کښې پرتې وي مداخله نه کوي او امیر به په سوات، باجوړ او چترال کې مداخله نه کوي. په توافق کښې په نورو ټکو سره هم جوړه وشوه.

لدې وروسته به زه د ډیورند په توافق او کرښه تبصرې وکړم:

د ډیورند د توافقلیک په هکله افغاني اسناد له منځه تللي دي. په دې حتی هغه رساله چې په خاص ډول څېړه شوې ده هم لا درکه ده. خو هغه پخپله د توافقلیک د متن یا پدې هکله د امیر او د ډیورند ترمنځ د خبرو په باب نه بلکې یوازې د هغې جرګې په باب دی چې وروسته جوړه شوه او په هغې کښې د ډیورند توافق تائید شو. خو جرګې دغه تائید له وېرې وکړ. له امیر نه چې په استبداد کې ئې نوم ایستلی وو ټول د جرګې د غړو په شمول ډارېدل. په اصل کې د ډیورند توافقلیک د ډار محصول و. که خلک د امیر نه ډارېدل مستبد امیر له انګریزانو او روسانو نه ډارېده. میر غلام محمد غبار وائي «امیر ... فقط در سایه تهدید و تلبیس انګلیس (معاهده ډیورند) را چشم پوت امضا نمود و مسولیت عظیم تاریخی را برای همیشه در ګردن خود ګرفت» امیر د ډیورند د

توافقلیک په پټو سترګو لاسلیک نه کړ خو دی د ډیورند له خوا وغولول شو. د ډیورند له خوا په افغانستان کې د نه مداخلې ژمنه د «علمي سرحد» د سیاست په خلاف وه چې هغه په اصل کې په افغانستان کې په مداخلې بنا وه. مهمه ئې لا دا ده چې د امیر سره هغې نقشې نه خلاصېده چې د توافقلیک جز وو نو هغې په ډېرو ټکو کې ئې موافقه ونه کړه تر هغې لا جدي خبره دا وه چې امیر د توافقلیک دري متن لاسلیک نه کړ که څه هم د ډیورند هغه لاسلیک کړی وه. امیر د نقشې د پاسه ولیکل چې د باشګل دره د افغانستان یوه برخه ده په داسې حال کې چې د توافقلیک په متن کې هغه د هند په نفوذي سیمه کې راغلې وه. دري (۳) کاله وروسته یاني هغه وخت چې د ډیورند کرښه په نښه کېده امیر په خپل ټینګار باندې دومره ګلک ودرېده ترڅو پاې کې وایسرای لارډ ریلیګن اعتراف وکړ چې هغه یوه تېروتنه وه. دې او د غسې نورو جنجالي مسائیلو چې د کرښې په نښه کول دري کاله وخت ونیوه او د خیبر دره او د مومند وسیمه په نښه نه شول امیر ټینګار وکړ چې ټول مومند د افغانستان په نفوذي سیمه کې دي.

د ډیورند د توافقلیک په متن کې راغلي: «چې امیر ژمنه کوي چې په هغو سیمو کې به مداخله نه کوي چې د انګریزانو تر نفوذ لاندې شوي دي». دا د دې مانا نه لري چې امیر له هغو څخه د افغانستان د سیمو په حیث تېر شوی دی لکه چې سلطان محمد د تاج التواریخ یا د امیر عبدالرحمن خان د ژوند مؤلف او پخپله مارتمر ډیورند د غسې ادعا کوي. د سلطان محمد د کتاب هغه برخې چې باندینۍ اړیکې بیانوي، په لندن کې جعل شوې دي او د ډیورند خصوصي لیکنې چې پدې وختونو کې پیدا شوې دي د دغه توافق په باب د ده رسمي راپورونه نقض کوي. ده په خپل یو شخصي لیک کې د امیر د خولې نه ویلي دي چې «که د هند برتانوي حکومت په اسمار کې د دې د پوځ له پاتې کېدو سره مخالفت ونه کړي دی به په باجوړ او چترال کې له مداخلې نه لاس واخلي». د ډیورند د هغه قامونو په هکله چې د دغه توافقلیک له مخې د هندوستان په نفوذي سیمو کې راغلي او هم په مشخص ډول ګرېدلي دي. دمه په کال ۱۸۹۷ کې په یوې

مرکې کې وویل چې «باید داسې ونه ګڼل‌شي کوم‌هغه قامونه چې هندوستان‌په اخواکې راغلي دي دننه دبرتانیې په خاوره‌کې دي دوی‌یوازې‌په تخنیکي لحاظ زمونږدنفوذ پهساحه‌کې دي‌بلکې ترهغه ځایه‌چې پهامیرپورې‌تعلق‌لري‌اوترهغه‌ځایه‌چې دوی‌زمونږنفوذ منلو ته‌غاړه ږدي‌اویامونږئې پرې‌منو.» پخپله وایسرای لارډ ایلګین هم‌وویل‌چې «امیردډیورنډ په کرښې سره یوازې‌حاضره وضع ساتلې ده.» ددې‌خپل الفاظ دادي: «دډیورنډ توافق‌لیک‌دې چې په هغه سره‌دبرتانیې دحکومت اودامیردنفوذ ساحې ټاکلې شویدي. مقصدئې دادی‌چې په‌هغې سره‌دموجوده حال‌په دامیر قبولې حاصلها ومحفوظه شي.» امریکایي مولف لوی دوپری وائي چې«دډیورنډ دکرښې نه مطلب دبرتانیې دحکم توسعه ده نه دهندوستان‌دسرحد پراختیا.» دې وړاندې‌وائي چې دغه کرښه‌دهندوستان‌دسرحد په شان نه بلکه په هغه سره دامیرد قلمروشرقي اوجنوبي سرحد اودواړوحکومتونود نفوذ دساحوحدود منل‌شوي‌دي. برسیره‌پردې‌دامیرعبدالرحمن خان‌اودهغه د جانشینانوپه فکرله مداخلې نه مطلب نظامي مداخله وه دوی دا دتوافق‌لیک متناقضه بلله چې یادشویو قومونو باندې‌خپل حکم وچلوي. داځکه چې امیرد خپلواسلافوپه شان‌دوی‌دافغانستان خلك بلل او اباسین یې دافغانستان ختیځه پوله ګڼله خودوی‌دډیورنډ په تپل شوې‌کرښې سره‌په باجوړ، سوات اونورو سیموباندې‌دخپل طبعي واکمنۍ‌څخه محروم وګرځول شول.

دډیورنډ کرښه هم په بیړه په نښه شوه اوهم‌د طبعي توپوګرافي اوسیاسي اصولوله مخې ونه کښل‌شوه نو ځکه دغې کرښې بسته قومونه سره بیل کړل‌لکه شینواري، نورزي، بړیڅ، اڅکزي‌او نور یعنې هغسې قومونه چې په خپلوکې ئې ټینګ علایق‌لرل.

بلهداچې دغې کرښې دغسې قامونه په‌اینده‌کې له افغانستان‌څخه دبیلولولپاره په نښه کړل‌چې دوی‌دافغانستان‌دپاره دملا دتیر په شان حیثیت لاره. اودوی ترهربل‌قومونه زیات پخپله‌دافغانستان په‌جوړولوکې نقش‌لوبولی وو. داهغسې خلك وو چې برتانوی

استعمارګران‌ئې ترنوروقومونو څخه چې په مستعمروکې ورسره‌مخامخ شوي‌وو په پرله پسې مقاومت سره ناکام‌کړي‌وو. برتانویانو د دغې کرښې په‌کښلوسره تلپاتې ګړکیچ رامنځ‌ته‌کړ. دغسې هیڅ دلیل موجودنه ووچې دغه خلك دې سره توټه‌شي مګر دامپریالیزم سلطې خپرولواوتشدد دسرزورې‌دغه قومونه چې دیوه نسل خلك دي‌په عینې ژبه ګړیږي عینې دین‌باندې‌معتقد دي‌دژوندانه ګډ طرزونه‌او ګډ نرې لیډ لري‌اود مشترکوجغرافیائي اود مشترکواقتصادي‌شرایطولاندې‌ژوند کوي ترهرڅه زیات دغه کرښه مونږ‌ته نده منلې. هیڅ حکومت دکرښې په هره خوا باندې چې حاکمیت کړي‌پدې باندې‌نده‌بریالی شوی‌چې دغه قومونه دې‌ته اړکړي‌چې هغه‌دبین‌المللي کرښې په شان ومني.

سیاسي انتروپولوجست اکبراحمد ددغې سیمې ځوی په خپل یوه نوي اثرکې لیکلي دي‌چې دډیورنډ په توافق لیك کې د بین‌المللي همکارۍ موصومه هیلمیوازې‌کله‌کله رعایت شوې او د کرښې په‌دواړوخواووکې تل‌نقض‌شوې‌ده. داټول پدې‌دلیل‌چې دغو قومونوته دغه کرښه نه پخواد قبول وړ وه اونه اوس‌ده دغه کرښه یواځې دنقشې دپاسه وجود لري.

څرنګه چې دډیورنډ کرښه‌دبرتانیې دوړاندې‌تګ‌دسیاست یا په اصطلاح دعلمي سرحد محصول ده وایسرای ایلګین دموافقې اود خپلې اولې ویناپه خلاف هغه ورانه کړه‌اوپه‌داسې اقداماتوئې شروع وکړه‌چې په‌هغوسره‌ئې غوښتل‌چې په یادوشویوقومونو باندې د برتانیې کنترول‌جاري‌کړي. دغه اقدامات اوپه خاص ډول د ډیورنډ دکرښې په نښه‌کول‌ددې‌سبب شول‌چې د هغوپه مقابل کې په کال ۱۸۹٦ ع کې همدغه قومونه راولاړشول‌پدغه کال کې له توریونه پرته ټول قومونه دملا نجم‌الدین اخوند، ملا مانکي، ملا پالام اوپوښمیرقومي ځانانوپه مشرۍ دانګریزانو په ضد پاڅیدل. انګریزانودغه سترپاڅون‌د اویازره پوځ پواسطه غلی‌کړ. پدغه پوځ کې (چرچل)هم‌دیوه واړه نظامي افسر

په حیث وظیفه اجراکوله انګریزانوتردغوځته‌پورې‌دا باسین‌نه‌د یخوا لهډغومره لوی‌اودیرپوځ څخه کار نه واخستی.

د دغه قومونود پاڅون قوه دډیورنډ کرښه‌ده دغې کرښې دوی‌ته وښوده چې دوی دپخوا په شان‌دخپلواك وطن اوسیدونکي ندي بلکه د برتانیې ترنفوذ لاندې‌شوي‌دي پدې‌کې شك نشته چې امیر عبدالرحمن‌خان‌دغه قومونه پاڅون ته وهڅول، په ملکي جاموکې ئې عسکر ورکړل، پیسې او وسلې ئې وروراستولې. داپوره څرګنده ده چې امیرعبدالرحمن‌خان‌اوسپه سالار غلام‌حیدرخان «څرخی» ددغه پاڅون اصلي محرکان‌وو. امیرد هغوی‌دحکمران په شان بې‌تفاوته نه شوپاتې کیدې دی مجبور ووچې دهغوی سره مرسته وکړي خو ډیر زر ئې ځان تری ګوښه کړاوڅرګند ئې کړه چې دی له پاڅون‌او اودغه قومونوسره سر او کار نلری. ده دغه څرګندونه هغه وخت وکړه‌چې اوازه‌شوې انګریزان‌غواړي په افغانستان‌هم‌ودانګي. امیر عبدالرحمن‌خان پدې ډول افغانستان اوخپله حکمراني له خطر نه بچ کړه خوپدغه عمل‌سره ئې خپل وطنوال هم‌بیګانه کړل او په اوږده موده کښې ښې پخپله افغانستان هم ضعیف کړ. ده دغسې خلك له افغانستان څخه بیګانه کړل‌لکه څنګه چې پخوا وویل‌شول دوی‌افغانستان ته دملا دتیر‌په شان حیثیت لاره نودغه قومونولپاره طبعي ده چې دامیرڅخه شکایت وکړي‌لکه چې ئې وکړ او وي‌ویل‌کله چې انګریزانو ددوی په ملك ودانګل امیر بې‌تفاوتی غوره‌کړه اودوی‌ئې دپیسوپه مقابل‌کښې په انګریزانو خرڅ کړل.

امیر په یوې‌رسالې کښې چې په اصل کښې ئې دانګریزانولپاره خپره‌کړې ده په ځواب کښې وویل: «کله چې تاسې پاڅیدلي نوله ماسره مو سلا ونه کړه‌نواوس‌له ما څخه دګیلې حق نه لرئ.» امیر وروسته لدې چې دانګریزانوپه برابر کوئی دامیرشیرعلي خان سیاست چې په پای‌کښې دهغه دکورنۍ دسقوط سبب شو توضیح کړل وی‌ویل چې: «داسې فکرونه کړئ چې زه به دامیرشیرعلیخان‌غوندې‌احمق اوسم‌چې ستاسې په خاطر به نور خپه (خفه) کړم.» خوامیرنه غوښتل

چې‌تل‌دغه قومونه بیګانه کړي‌نوئې وویل: چې «که اوس‌هم تاسو زما خبره اوامر ومنئ‌زه به که خدای‌ځ کول‌له انګریزانوسره ستاسې لانجه په قانع کوونکي ډول فیصله کړم.»

د قومونودغه سترپاڅون، نظامي عملیاتو او د هغولښتونوانګریزان هم‌محتاط وګرځول‌چې دغه قومونه اوامیر نور نو ونه پاروی نو ددوی یولوړ رتبه ماموریه دغه الفاظو هدایت ورکړ چې «سرحدي‌مامورانو ته ووائی چې له مخکې‌تګ نه نور لاس‌واخلي اودامیرد بدګمانۍ سبب نه شي. پخواله دې چې مونږ دغه قومونه تر خپلې قبضې لاندې‌راولو ښه به داوي‌چې انتظار وباسو‌چې امیروفات شي زما په فکرمونږبه په انتظارویستلو څه شی له لاسه ورنه کړو.»

په پای‌کښې به ووایم‌چې ددې‌لپاره‌چې دهندوستان‌انګلیس حاکمان خپله هندي‌مستعمره له احتمالي خطرنه بچ کړي دوی‌امیر عبدالرحمن‌خان‌اودهغه جانشینان په خپلووطنوالوباندې‌له خپل طبعي حاکمیت څخه محروم کړل پدې‌امید چې په هغوی باندې‌به دوی‌د«فارورډ» پالیسي تطبیق کړي‌اوحاکمیت به پرې‌وکړي خو دوی سره له دې چې په مستعمراتي چاروکښې پوهه اوتجربه لرله اود وخت سترنظامي قدرت ووپه خپل مقصد ونه رسید ل‌خوسرطلدې‌هم‌دوی‌له ټینګارنه لاس‌وانه‌خیست. خوکه دوی د خپل فارورډ‌پالیسي په تطبیق کولوکښې له ټینګارنه لاس‌وانه‌خیست دغه پښتني قومونه هم‌د خپلې خپلواکۍ نه تیر نه شول. انګریزانود دې‌لپاره چې دغه سرکښه اوخپلواك قومونه لاندې‌کړي‌دامیرد مرګ نه وروسته ئې یووخت بل وخت ددوی‌په سیموکې لښکرکشي وکړه په مقابل کښې پښتنو هم په دوی بریدونه وکړل‌او حتی ټولې ټولې ئې ددوی‌دلاس‌لاندې سیموباندې چې ارامي پکښې وه هم ورودنګل اود میړانې داستانونه اوقیصې ئې جوړې کړې د خپلواکۍ‌د ساتلوپه لړکښې ددوی کارنامې دنړۍ دسترو کارناموپه ډله کښې حسابیږي.

داټول‌ددې‌باعث شول‌چې په دوی‌کښې دانګریزي‌استعمار ضد

احساس عام او قوي شي چې تلپاتې اثار شي، محلي او بین المللي کړکیچ د هغه عمده عناصر ګرځېدلي دي. شاید بل هیڅ قوم د انګریزي استعمار په مقابل کښې په دغسې د وام لرونکي او میړاني سره مقاومت نه وي کړی.
د "د پورنسد" د تړون او کرښې نه پیدا لا نجه تر اوسه هم موجوده ده او فیصله غواړي.

ډاکتر الف کاسي خیل
کاناډا

پووالی

د غیرت ستوري اوچت ئې تر اسمان دي
ځکه هرځای چې پښتون دي ماته ګران دي
انګریز، روس هندو میړانه ئې لیدلې
پاتې نوم تل په نړۍ کښې د افغان دي
دښمنان کمونږ په هر یونامه ستائې
مګر مونږ ته پښتونخوا زمونږه ځان دي
خدای به راوړي، بخت وید مومونږ بیوېښي
غزې تول د یو بدن او یو انسان دي
پښتانه په هندوستان، جرمن انګلیند کښې
خیر که پروت غریب په خاورو کښې کمځان دي
د اسې نور د امریکا سویس کاناډا نه
سعودي استرالیانه یو بهان دي
د ناروې نه تر ایران او پاکستانه
پښتنو ته هرځای غږ مې په داشان دي
مونږ ازاد قوم غلا مې د هیچا نه کړو
تول تاریخ مونږ لرزولې د جهان دي
زمونږ ژبه نور ګوموره میلمه پالنه
صداقت توره پښتو ده او ایمان دي

د حیا او د میړانې سیال مو نه شته
خوېند ومیند و عمل تول مو د قران دي
د سپیروشوند و د ی جار شم خوږې موري
تا خودلې ښوي خصلت د مسلمان دي
په رښتیا ستا د شید و د پربرکت وو
تول تاریخ زمونږ ویارلي او روښان دي
د افغان پښتنې موري د اوعده ده
وروروڼې کړو ورك زمونږه نور خفګان دي
هرځای مونږ د خپل عزت حق ادعا کړو
سکوت نور مونږ ته ښکاریږي چې تاوان دي
خپله ژبه مې پښتو ده لیکم لولم
د ود د دستور زما تګلار د خپل کاروان دي
خدایه سم مونږ د پښتو اسلام په لار کړې
د دې لار نه زمونږ سر او مال قربان دي
د رو داتو یم سپین غره سره مې کور دي
جګ برجونه د کلا مې غټ نشان دي

امیر کروړ

د پښتون له جلا لته جمال زیږي
تود که او ردې لوګی سوړ پیدا کوي
د پښتون دا یو کرو ږ خو په ځای پربږده
دا ادب داسې کروږ پیدا کوي

پښتو به وایو پښتو به لولو
پښتو به لیکو

قومیت او ملت

"پاتې برخه" محمد افغان (اباسین)
پېښور / پښتونخوا

د ملت مفهوم:

د وینې او نسل په لحاظ هیڅ یو ملت سوچه نه وي نو ځکه ملت د مختلف النسل افراد و یو مجموعې نوموي چې د ترکیب نه پس ئې د معلوم او محدود قوم شکل غوره کړی او یو حقیقي اصل منل شوي وي. خو و ړاندې یو یاد وونو شوه او هغه دا چې په ترکیبکې بېلا زما * یو عنصر غالب وي او د ادې لپاره چې مرکب د مشیت سر صم او مقصدي جوړشي د دې قسم ترکیب منشا * ومقصد د ملت د امتیازي تمدن بنا وي خو که چیرې د ترکیب تول عناصر په یو مقدار وي نو منشا * و مقصد په لاس نه راځي مثلاً که د اوبو مرکب فرض کړو نو او به د دوه برخې او کسیجن او یوې برخې هایډروجن نه جوړې شوې دي. په همدې شان هر مرکب د یوه توکي د غلبې مقتضي وي. د ا ځکه چې د طاقتونو مساوات بحران او د غره پیدا کوي خو پوري چې انفعالي نتیجه وي راوتې تر هغې به د ماشین پرزې په حرکت کې وي خو تو له مشینري له منځه لاړه نه شي. یو ه د تخم دانه هله زرغونیږي چې د ځمکې د طاقت په مقابله کې پاتې راشي وروسته د ځمکې فطري خواص هغه په و د ه کولو او لویید و مجبور کړي او منفعله نتیجه هماغه تخم شي کوم چې د ځمکې د طاقت سره د سازش کولو په وجه دې حد ته راورسید.
دا د انجذاب قانون دی. پدې کې چې کوم جبر محسوس دی هغه بیخي فطري دی پدې یقین کول پکار دي هر څیز چې ابتدائي په فطرت شوی وي خو ګټې هم مخالفت نه کوي او ګټې وکړي خپله هستي به فنا کړي. ملت یو قسم ملګرتوب او د ژوند د کشالو د هوارې په مقصد یو قرار داد او تړون دی که چیرې دا تړون په فطري اصولو بنا * نه وي کوتلي او پائید ار نه پاتې کیږي. دا تړون د معنوي ښیګړو تمثیل کوي او د احساس د خلپکې نه وي. د ذکر شویو توضیحاتو په رڼا کې دا حکم کیدای شي چې پدې لاره کښې څه نور ملحوظات لتول به د وه حالاته لري خپل اغراض او مقاصد حاصلول به ئې د خوف او ویرې حالت دی.
د قوم او ملت د غلطې په وجه پردې مغرضانه لمسونې او تحریکات لا زما * وي خود قوم او تولنې بنیاد ونه له بیخه ونړیږي او یا دا چې د ارن اشخاص

د منفي ملحوظاتو په لټون پسې وي او د هغو د بحراني نتیجو عکاسي کوي د یته مضرا حتیاط وائې. چې نیت او اراده تعمیري وي د خوف او د ار هیڅ سوال نه پیدا کیږي. بل دا چې هغه احتیاط چې فطري اصولو ته شاکوي د ګټې نه ئې تاوان زیات وي. او س مونږ د ا سوال کوو چې د "جز" د خطروېره به زیاته وي که د "کل"؟.
د بغاوت خطر: یو هم او ځیرك خلك د مغلوب په مقابله کې د غالب د حقوقو او حدودو نفي نه کوي. بدلون او تحول د زماني جبر دی خو ملت به د ملت په حیثیت د دغه سیلاب د تل نه مرغلرې راو باسي. هسې نه چې د زماني د تحول په نامه د اغراضو ښکار شي. بدلون او تحول به ملي او قامي تشخص برقرار ساتي بلکه دا چې پرمختګ او تحول پېښوا و تقلید ته نموېل کیږي چې یو ملت د شکل په لحاظ کټ مټ د بل په څیر شي او نه خو تحول څه په کاسه کې تیاره ماته کړې شوې ډوډۍ ده چې بې تکلیفه به خوړلې شي. دا کار د مسلسل جد و جهد مقتضي دی حال دا چې تقلید نه بدلون او تحول دی او نه د مثبت جد و جهد پیلامه. هغه تحول چې ملي تشخص پرې زیانمن کیږي په حقیقت کې په شربت کې د زهرو ځنبل دی.
هر انسان د دې قابلیت لري چې خپل ذهني صلاحیتونه په کار واچوي او یا د خپلو ضروریاتو د تکمیل په سلسله کې د نورو د ذهني ابتکاراتو نه استفاده وکړي که د تقلید لاره خلاصه همدغسې خلاصه پرېښود ل شي د قام و ملت تاریخ به دغسې کسان محاکمه کړي ځکه تقلید یو ماد ي رحجان دی. مادیت هله خپل تجرد تمثیلوي چې په انسان باندې د هغه د حیوانیت احساس غالب شي ښکاره ده چې حیوانیت خپله جذبه سړوي هغه دې ته نه ګوري چې جایز څه وي او نا جایز څه ئه وائې د استحصال ابتداء د همدې ځای نه کیږي او چې د استحصال بازار ګرم شي نو د تجارتي تقاضو رواج به قایم شي تجارتي چارې صرف په مفاد بنا * وي پدې لاره کې د خپل او پردي ملحوظات معمولاً * نه وي.

تمدن:

انسان په فطري لحاظ مدني الطبع دی. او د انفرادي ژوند نه اجتماعي ژوند زیات خوښوي چونکه په اجتماعیت کې افراد یو به بل تمرکز دي او د یو بل د ذهني صلاحیت نه مستفد شي د دغه ذهني صلاحیتونو تجربي

په نتیجه‌کی د ژوند یو اصل تشکیل کړی او تولی د ژوند چاری د همدغه اصل د لاندی چلیږی. د تمدن تمهید به د قوم او ملت نه کیدېشی ځکه‌چی یو ملت د نورو ملتونو څخه د ابیل حالات او خصوصیات لری چی همدغه حالات او خصوصیات د قامی تمدن بنیاد تشکیلوی که مونږ تول انسانان یو "کُل" وگڼونو قامونه او ملتونه به ئی اجزاوی نو ملی او قامی تمدن دی هیچیری د اسی نه وی چی هغه په مجموعکی د کُل سره توافق و نه کړی شی. یعنی د هر قوم تمدن د ی د انسانی پیرزوینی ممثل وی نه د ا چی د خپل ملت لپاره یکی پیرزوینه او د پردی ملت لپاره یکی استحصال وی او نه د ی په دی اندازه جامد وی چی د ضرورت په موقع د بل ملت د تمدن نه د خپل ملی تمدن په بنیاد استفاده و نه کړی شی اونه به د ی ته پریښودی شی چی د پردیو اثراتو د تسلط په نتیجه هغه ورك او نابود شی ولی چی د تمدن محوه کیدل د ملی او قامی هستی فنا کیدل دی

د ځینو پوهانو عقیده ده چی د تمدن د وه‌څانگی دی چی یوئی سیولیزشن یعنی تهذیب او بلی ته ئی کلچر ویل کیږی. ځنی نور په دی خبره ولاړ دی چی د کلچر (ثقافت) د وه‌توکی دی چی یو ته ئی تهذیب او بل ته ئی تمدن وائی خو اصل خبره دا ده چی دغه د واړه د دی یو د بل‌نه د ومره لیری ندی او مونږ به دا وو ایو چی الفاظ مترادف معنی (مانا) واحد. یو ملت د خپل تهذیب په وجه د ملی تمدن په خوږو پوهیږی او د خپل تمدن د حفظ او ساتنی ذمه واری اخلی. دا یوه فطری مسئله ده چی انسان د خپل څیز قدر کوی او په هیڅ ئی د لاسه نه ورکوی او که‌څوك پری د هغه د ترك په خاطر څه زیاتی وکړی ورسره مقابله کوی او دا مقابله خپل انسانی او اخلاقی فرض بولی چی هیڅ انصاف پسند انسان به د ده د دی قسم جد وجهد نفی نه کړی.

په تمدن کی د یوه قوم او ملت مادی او معنوی د واړه ارزښتونه نغښتی وی یوه خوا به د مادی ترقی او تحول منزل ته‌ځان رسوی خو بله د ی ده به د قوم او ملت معنویات او اخلاقیات په خپل کنترول کی ساتی ځکه‌که یوازی مادی ترقی مقصد او هدف شی نو څو مره چی په ذهن کی د علومو او فنونو رښاد یریږی په همدی اندازه اخلاقی اقدار د مادیت په‌تیاروکی د وبیږی او چی اخلاقی قدرونه د دغسی گردونو لاندی پټ شی په افرادوکی په نورو د برتری احساس په ذهنی طور وده وکړی او پدی قسم د خود غرضی د ور

او دوران پیل شی د رحم او عاطفی احساس ورك شی پیرزوینه له منځه لاړه شی اوملی ورور ولی، مینه او محبت خپل سروخوری. ولی که دا تحولات د اخلاقی اقدارو لاندی سرته رسی دا هرڅه به په خپل ځای نورهم مستحکم شی خوله یوه سره د مادی ترقی ر نتیجه دا وی چی اخلاقی خوا هیره کړی شی.

د ملك او قوم د حکمرانی خوا ، ذمه واری ډیره اهمه ده ځکه تحول او بدلون زیاتره د حکمرانانو د اراد ی نه پس وی خلك زیاتره د حکمرانانو نه متاثر کیږی یو حکیم ویلی دی : راعی او رعایا به د واړه په یوه اندازه د خپلو قامی اخلاقونه متاثروی هغه څوك چی د راعی نه متاثر کیږی په هغه د انسان حکم نه‌شی کولی خو د اهله ممکنه ده چی تول یوه ژبه ولری ځکه همدغه ژبه ده چی قوم د ژوند په خوږو وپوهوی. د ژبی په برکت د ملت په افرادوکښی روښانی او مترقی ذهنیتونه پیدا کیږی او د خپلی ژبی نه د تحول او ترقی رفتار کړندی کیږی. د خپلی ژبی لویه فایده دا هم ده چی د ملت افراد د دی جوگه (قابل) کوی چی د ژوند په امورو کښی ازادانه فکر او غور وکړی او پدی قسم د یوه روښانه مستقبل سره غاړه غړی شی. تمدن د ملت د مختلفو افرادو شریکه پانگه ده او د تمدن په وسیله د غه مختلف افراد په یوه بل پوری د اسی تړل شوی وی چی د بیلتون هیڅ تصورئی نشی کیدی که تمدن له منځه لاړ شی قامی او ملی موجودیت په خپله ختمیږی.

د معاشیاتو (اقتصادیاتو) مسئله: نن سبا د اقتصاد او معشیت خبره ډیره مهمه ده څوك وائی چی په جمهوری طرز او طریقه کی معاشی او اقتصادی وضع ښه کیږی او د ه کوی په چا د اشتراکیت تهنگ ټکور ښه لگی او څوك یکی د ازادی او خود سری قایل دی.

په اصل کی د تحول او پرمختگ تصور د جمهوریت او شهنشائیت سره هیڅ قسم رابطه نلری بلکه تحول او پرمختگ د اشخاصو د ارادی تصمیم تمثیل کوی پدی کی د نظام او اداری هیڅ قسم د خل نه شته که څوك څه شك لری نو نن سبا په دونیا کی شاهی او جمهوری طرزونه ډیر دی او په هغو دی د خپل عقل او قیاس نیلی وځغلوی.

اقتدار د یوه شخص په لاس کی وی او د اجذ به یو فطری حقیقت دی څومره چی ئی مخالفت کیږی هماغومره کوتلی کیږی ځکه چی طاقت اصولا•

یو محل غواړی څوبوری چی واړه طاقتونه د لوی طاقت د لاندی رانه شی اطمنان نه شی پیدا کیدای نو د شخصیت لحاظ ساتل ډیر ضروری دی.

تیك ده چی نن په توله دونیا کښی جمهوری طرز حکومتونه شته خو هغه د رو ملتونو په حق کی جائز نه شاهنشاهیتونه دی افغانی جامعه‌کښی د شخصیت نه علاوه د هغه د آل اولاد هم ډیر درناوی او احترام کیږی او دا د افغانانو خاصه او فطرت دی چی د خپلو مشرانو سره څومره مینه او اخلاص لری او افغانی مشران هم د خپلو خلکو سره متقابله رویه څرگندوی که پدی کښی زیات تفصیل وشی نو خبره به د اصل مطلب نه لیری لاړه شی.

د وهمه ډ له خلك د اشتراکیت تصور پیش کوی د اشتراکیت دا قانون دی چی ملکیت په د هیچانه وی یانی (یعنی) شخص به د هیڅ شی مالك نه وی په اشتراکیت کښی مالکیت نشته او شخصی ملکیت اصولا• تحریم دی چی دا په ښکاره د فطرت سره جگړه او د غره د ه د فطرت سره جنگ او مخالفت د کامیابی مخه نیسی نو هغه مفکوره چی د کامیابی په ځای ئی ناکامیابی یقینی وی د هغی د ودی او انکشاف مقصد او حاصل به څه وی او لا چی په روغ لاسر په روغ سر د اغونه زدی. د دی نه زیات حماقت او جنون به نور څه وی. په انسان کی د شخصی او ذاتی ملکیت احساس یو فطری څیز دی څومره چی د هغی مخالفت کیږی هغومره قوی او پیاوړی کیږی چی نتیجه ئی تر تولو ستره گډوډی او تباه کوونکی بحران دی.

په هر وخت کښی تعادل او میانه روی د پوهی او تجربی کښتیا علامت دی د ژوند هر اقدام چی د تعادل د نقطی نه واوړی نتیجه ئی ترد د او تزلزل شی پدی موقع د انسان حرص او حیوانیت جذ به غځونی وکړی او د انسان روحانی او ملکی خواص مغلوب کړی معنوی قدرونه (معیارونه) پایمال شی او مادیت د خپل تجرد سنده ره پیل کړی د ترحم او عاطفی غږ چوپ شی او د حرص باد شاهت قایم شی نو په د اسی موقعی هر چا چی هرڅه وکړل دا د هغه میرانه او شجاعت دی ځکه چی د انسان فعالیت په یوه نامحدود چوکاټ کښی اچول شوی وی چنانچه د دغسی هلو ځلو حدود په قابو کښی ساتل په کار دی حالانکه مادیت د خپل اصل له مخه د کنترول او پابندی تسلط او حکمرانی نه قبلوی چی نتیجه هرڅه وی خو چی د حرص تنده ئی سړه شی. نو د دغو تولو افتونو په امن کښی پاتی‌کیدل

یوازی د تعادل په ټکی ودریدل دی تعادل فطرت دی او د فطرت سره څوك هم مقاومت نه شی کولی که‌ئی وکړی اخر به شرمیږی. ښکاره ده چی د خپلو معاشرتی او روایتی اصولو لاندی یوه د اسی لاره وټاکل شی چی "هم ثواب شی او هم خرما". دین او دونیا د واړه وگټل شی او پدی شکل "به نه سیخ سوی وی او نه کباب" ځکه هغه اقتصادی بشپړتیا چی یو قوم او ملت د خپلو ملی او تاریخی اقدارو (معیارونو) نه غافل او بیگانه کوی شاته به ئی ضرور څه غرض طاقتونه ولاړ وی او مقصد به ئی د خپل حرص تنده او جذ به سړول وی نو ضرور به سر بایلل او غوږ گټل وی.

تحول او پرمختگ دانه دی چی تولنه او ملت د ی د د ښمنانه اغراضو ښکار شی بلکه تحول د ی ته وائی چی یو ملت د خپلو موجود و امکاناتو مطابق خپل مشکلات اوکمی په قابو کښی راولی او محرومیتونه له منځه یوسی. بله دا چی هر قوم او ملت د خپلو اقتصادی کمزوریو د لیری کولو د پاره د خپلی تری او روایاتو په بنا څه خاص اصول او قوانین لری د غه اصول او قوانین کولی شی چی د زمانی د ایجاباتو سره سم د ملت افراد (وگړی) په حرکت راولی او د تحول په سراط المستقیم ئی روان کړی. د ملت په تمدن کښی د معاشیاتو کردار نه شی نفی کیدی نو ځکه دلته د توان مطابق یو مختصر غوندی اجمال وړاندی شو.

د وطن ارمان — خوشحال اخوږ

د تاریخ د پاڼو زیب دی افغانان — په هر وخت په هر زمان کښی اتلان
نه‌ئی زورته دی ټینگ شوی انگریزان — نه‌سکندر نه مغل او نه روسان
په‌د نیت چی ورته‌هرڅوك دی راغلی — تول په‌مند ه تریته تللی پښیمان
اوس چی په‌رنځ اخته زمونږ وطن دی — شی د ی تول هیوادمینه طبیبان
د وطن په رنځ موخپل طبیب پوهیږی — د پردو په تمه نه وی هوښیاران
سرمتول‌شی سرمیوشی افغانانو — چی جدا شی مراوی کیږی هم‌گلان
د غه زړه د اسیا که‌چیری جوړ شی — شی را تول‌به د اوران زړه د تول‌جهان
که‌د اکار وشو خوشحال به زه انځور شم — شی پوره‌به د و یجاړ وطن ارمان

نوی زېری

خبریال: عبدالنصیر بیتوړی

د پښتنو ټولنیزا ولسولیزګوند هرکال د پښتنود یووالی ورځ (۱۲) نوامبر په مختلفو ښوکی لمانځی پدی ترځ کی د پښتنو د یووالی د ورځی په مناسبت پدی کال یعنی 1995 کی د نوامبر په شلمه نیټه په پریس هاوس بن کی مطبوعاتی کنفرانس ورکړ مطبوعاتی کنفرانس ته افغانی اوبهرنی ژورنالستان راغلی وو. د ژورنالستانو پوښتنوا وسوالونوته د ګوند له خوا د تاکل شوی هیئت (. د پښتنود ټولنیز اولسولیز ګوند د دارلانشاء مشر ښاغلی ډاکترشیرافضل ګردیوال د مشرانود جرګی غړی ښاغلی ډاکتر ګل حسن ولیزی د ګوند د وهم مرستیال ښاغلی محمد شیرین ګردیوال

د ګوند جنرل سیکرټری ښاغی هدایت الله خان بنګش)لخوا ځوابونه ورکړل شول. او د دی ورځی په مناسبت لیکل شوی پریکړه لیک ژورنالستانو اوحاضرینو ته ولوستل شو.

په عکس کی له ښی خخه چپ ته محمد شیرین ګردیوال هدایتالله بنګش ډاکترشیرافضل ګردیوال ډاکترګل حسن د ځوابونوورکولوپه حال لیدل کیږی

د پښتنود ټولنیزا ولسولیزګوند د سیاسی چارو مشر ښاغلی ډاکتر محمد صابر مومند په روان کال کښی پښتونخواته سفر کړی وو ده په پښتونخوا کی د پښتنو د سیاسی او قومی مشرانو سره لیدنی کتنی اود نظریو بدلون کړی دی اوبیرته المان ته رارسیدلی دی.

ویسبادن: د پښتنود ټولنیزا ولسولیزګوند د ناروی د څانګی مشر ښاغلی حاجی محمد نادر سرشار المان ته راغلی وو ښاغلی سرشار د پښتنود ټولنیزا ولسولیزګوند د مشر ښاغلی ډاکتر کبیر ستوری اود مشرانود جرګی د نورو غړو سره لیدنی کتنی وکړی

همدا راز د پاکستان د قومی اسمبلی معبر ښاغلی ارباب محمد جهانګیر خان خلیل ارباب دوست محمد خان خلیل، قومی مشر ښاغلی احمد خان اخکزی، د ناروی څخه د دعوت د ورځپانی موسس او مسؤل چلوونکی محمد طارق بزګر د ازبکستان د راډیو د پښتو خپرونی مشر ښاغلی هماګایف د اولسی ښیګړی (کراچی) د مشرانود جرګی غړی ښاغلی ماموند ښاغلی سردار محمد هارون اصفی د انګلستان څخه ملی سوداګر ښاغلی حاجی عبدالظاهر دوفا مشر ښاغلی پوهاند عبدالرسول امین ښاغلی استاذ باجوړی ښاغلی استاذ فضل

په امریکا کی د افغانی کلتوری ټولنی د مشرانود جرګی غړی ښاغلی محمد حسن شیرزاد په بیلا بیلو وختونو کښی المان ته راغلی او د پښتنو د ټولنیزا ولسولیزګوند د مشر اود ګوند د مشرانوجرګی د نوروغړو سره لیدنی کتنی اودنظریو بدلون کړی دی.

بلجیم: د پښتنود ټولنیزا ولسولیزګوند د بلجیم څانګی په ۱۹۹۶/۱۱/۱۲ نیټه د پښتنود یووالی ورځ د یوی غونډی په ترځ کی ونمانځله د پښتنود یووالی د ورځی پدی غونډه کی پښتنو په ګڼ شمیرکی برخه اخستلی وه د غونډی مشری د بلجیم د څانګی مشرښاغلی رحمان بریالی کوله غونډه د حاضرینوپه ښینا اورولو او شعرونو ویلو او د برخه والو په ولولو سره پای ته ورسیده.

سوات - پښتونخوا: په خواشینی سره مو خبر اخیستی دی چی قومی مشر ښکلی خان په سوات کی په حق رسیدلی دی د پښتنوټولنیزا ولسولیزګوند د ښکلی خان مرینه یوه ضایعه بولی اود اروا ښاد د کورنی غړو او خپلوانو سره پدغه غم کی ځان شریک ګڼی اود خدای بخښلی روح ته دوعا کوی روح دی ښاد وی.

پیښور: د پښتنو پوهنتون پخوانی رئس عبدالعلی خان په پیښورکی د دی دونیا څخه سترګی پټی کړی دی د پښتنو ټولنیزا ولسولیزګوند د خدای بخښلی عبدالعلی خان روح ته دوعا کوی او د ده هلی ځلی چی د قام او ولس د سوکالی دپاره ئی کړی دی ستائی اود اروا ښاد د کورنی د غړواوخپلوانوسره پدغه غم کی ځان شریک ګڼی اوکورنی اوخپلوانو ته د لوی خدای ج څخه صبرغواړی روح دی ښاد وی.

پیښور: د پښتونخوا خبریال له پیښور څخه خبررا کړی چی د پښتو نامتو ادیب او لیکوال سیدمهدی شاه پاچا په حق رسیدلی دی. د پښتنو ټولنیزا ولسولیزګوند د خدای بخښلی مرینه نه جبران کیدونکی زیان ګڼی او خدمتونه ئی ستائی. د پښتنوټولنیزا ولسولیزګوند د اروا ښاد د کورنی د غړوسره پدغه غم کی ځان شریک ګڼی او روح ته ئی دوعاکوی روح دی ښاد وی.

پیښور: په خواشینی سره مو خبر اخستی چی د پښتو ستر شاعر، انځورګر، لیکوال، ادیب او فلسفی خان عبدالغنی خان د دی دونیا څخه سترګی پټی کړی. انالله وانا الیه راجعون د پښتنو ټولنیزا ولسولیزګوند د مرحوم غنی خان مرینه پښتنی نړی ته یو نه جبران کیدونکی زیان ګڼی اوپه دغه غم کی د هغوی د کورنی د ټولو غړو اوټولو پښتنو سره ځان شریک ګڼی اود خدای بخښلی روح ته دوعا کوی. روح دی ښاد وی.

> شګفته کړه لکه لمر لګدے هرچاته
> چی په تګ دی سیاپوش تمام جهان شی.
> «کاظم خان شیدا»

مونشن ګلاډباخ: د پښتو نامتو لیکوال کاندید اکاډمیسن محمد صدیق روهی د ۱۹۹۶ کال د می د میاشتی په ۲۱ نیټه د جرمنی په مونشن ګلاډ بخ کی لدی فانی دونیا څخه سترګی پټی کړی د پښتنود ټولنیزا ولسولیزګوند مشراود مشرانو د جرګی نورو غړو د خدای بخښلی محمد صدیق روهی د جنازی او فاتحی په مراسموکښی د مونشن ګلاډ بخ په ښارکی ګډون کړی وو. د پښتنوټولنیزا ولسولیزګوند د ده هلی ځلی د قام او وطن د سوکالی او ابادی په لاره کی وستایلی او د اروا ښاد روهی مرینه افغان ولس ته یو نه جبران کیدونکی تاوان بولی اود اروا ښاد روح ته دوعا کوی پدغه غم کی د ده د کورنی د غړوسره ځان شریک ګڼی. روح دی ښاد وی.

پیښور:

د پښتونخوا خبریال د پیښور څخه خبررا کړی چی د پښتو ژبی خوږ ژبی شاعر او ادیب خیبر اپریدی د وریښی شوی ناروغی له امله د دی فانی دونیا څخه سترګی پټی کړی دی د پښتنو ټولنیزا ولسولیزګوند د خیبر اپریدی مرګ د پښتو ادب ته لوی تاوان ګڼلی او د ده د کورنی غړو، خپلوانو او دوستانو ته صبر جمیل غواړی او ځان ورسره پدغه غم کی شریک ګڼی او روح ته ئی دوعا کوی. روح دی ښاد وی.

پیښور: د پښتو خوږ ژبی نامتو سندرغاړی ګلنار بیګم په پیښور کی په حق رسیدلی ده. د پښتنوټولنیزا ولسولیزګوند د دغه نامتو خوږ ژبی سندرغاړی مرګ د پښتو ادب، هنراوموسیقی په برخه کی یوه لویه ضایعه بولی اود ګلنار بیګم د کورنی غړو خپلوانو او مینه والو ته د لوی خدای ج څخه د زړه صبرغواړی او خواخوږی ورسره ښکاره کوی.

> حمزه د یر مسلمانان شته په دنیا کی هم کافرشته
> نه آشنا د هغه کس یم چی روښ ئی د انسان وی
> «حمزه بابا»

انګلستان :

د پښتنود تولنیزا ولسولیزګوند مشرډاکتر کبیرستوری دګوند د کونیو چارو مشر خان محمد مبارز څاپی، او دګوند غری ببرک دقیق د ۱۹۹۵ کال دسپتمبر په میاشت کی دخان بابا ولی خان دناروغی دپوښتنی لپاره لندن ته تللی وو.
دوی د خان بابا دصحت دناروغی دپوښتنی سره په خنګ کی دافغانستان اود پښتنو په موجوده صورت حال خبری اتری او دنظریو بدلون هم وکړ.

په عکس کی دښی خخه چپ ته ډاکتر کبیرستوری خان بابا ولی خان ببرک دقیق او خان محمد مبارز څاپی لیدل کیږی

تر څو پوری پښتون خپل قامی وحدت نه وی حاصل کړی
تر هغی دپښتون قوم مشکلات او محرومی نه شی ختمیدی
او دیو قام دغړی په حیث دوئ احترام نه شی ګټلی.
له پښتون قامی وحدت څخه. «خان لالا محمد افضل خان»

«باچا خان او خدای خدمتګاری»

داکتاب دخان بابا (ولی خان) لخوا په دوه توکه کی لیکل شوی دی چی دخدای خدمتګار دغورځنګ بنسټ ایښودونکی (بانی) باچا خان وینا وی راجمع شوی دی چی دحقیقت او عدم تشدد دنظریو زیرمه ده.
دا کتاب دلوستلو وړ دی اود هراړخیزه معلوماتو له امله ډیر اهمیت وړ دی.

«ژوبل احساس»

ژوبل احساس دښاغلی خان محمد مبارز څاپی دشعرونو مجموعه ده چی په کال ۱۹۹٦ ع کی چاپ شوی چی تر ون ئی دهغه پښتون فرهنګیالی په نامه چی دخپل ژوند د زیاته برخه ئی دپښتو ژبی دفرهنګ دبډای کولو کار ته وقف کړی ده شوی دی. دشعرونو دا ښکلی مجموعه دحقایقو ډکه او له هراړخه دلوستلو وړ ده.

خان به وینی کړو هری خواته هری خواته رقیبان ری
یو په بل موسره وژنی وائی خپل یو غلیمان ری
«سترمشر احمد شاه بابا»

«زموږ حال»

هسی رنګ د زمانی بدل معلوم شی
که د قتل طریقه او یا شبخون هم
دلته جګ او ازد چاا وریدی نشی
شنوا غوږونه ئی نه اوری او کوږ هم
لکه شمع په خوځله ئی سرغوځ شی
چی خولګد لتمژبه وروړا وپښتون هم

«میاروښان خادم»
- کانادا -

-ویر-

ببرک «دقیق»

ما په دی دونیا کی خلکه ډیری سختی ولیدی
عام قتل می ولید و سری وینی می ولیدی
ما کوچنی ماشوم چی په سرو وینو کی ډوب ولیدو
هیرمی انسانیت شو دوحشت صحنی می ولیدی
ما چی په ژړا دګلاب خوا کی بورا ولیدو
جو ړد وینو رود و دسیلاب چپی می ولیدی
ما چی بوره مور دځوانیمرګ په ژړا ولیدو
یادراته چنګیزشو دچنګیز دوری می ولیدی
ما چی دورور ی بیغام ددهٔ دخولی نه واوریدو
شوم ګوته په غاښ چی دادده نخری می ولیدی
اوښکی می په سترګوکی شوی وچی بهیدلی نه
زړه می سور په وینوشو چی سری قطری می ولیدی
سرمی جګ له خاوروکړ (دقیق) ته به فریاد وکړم
خپل ویر رانه هیر شو چی دده اوښکی می ولیدی

ستا دعشق له وینو ډک شول ځیګرونه
ستا په لاره کې بایلي ځلمی سرونه
د ډیلی تخت هیرومه چې را یاد کړم
زما دښکلی پښتونخوا دغرو سرونه
« احمد شاه بابا »

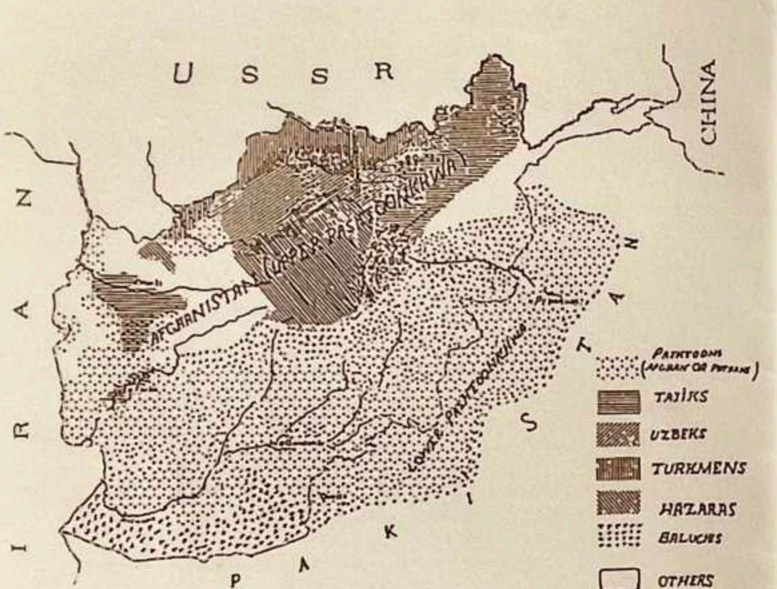

که سپوره وي که پوره وي نو په شریکه به وي
﴿باچا خان﴾

Das Brot, ob belegt oder trocken, wird unter allen gemeinsam aufgeteilt.
(Batscha Chan)

Buttered or unbuttered bread will be common.
(Bacha Khan)